

Németh Fruzsina

Groteszk bonbonok

Jártatok már úgy, hogy egy koncert után bezárták titeket egy mobil végébe, és az ott töltött éjszakán fültanúi voltatok valami borzalomnak? Vagy elgondolkoztatok már azon, hogy egy villamosbalesetnél a megfelelő ember halt-e meg? És ha már itt tartunk, pacsiztatok már a légvarak munkásaival?

Vöröskéry Dóra első, nemrég debüt-díjat kapott novelláskötete, a *Röpképtelen madarak* egy a maga hétköznapiságában (is) abszurd világba kalauzolja az olvasót, ahol valóságos groteszk jelenségek valóságos elemeket és eseményeket egészítenek ki.

Már a cím is a huszonegy történetet magában foglaló kötet egyedi stílusára utal. A szerző rögtön egy eddig irodalmi alkotásokban nem, vagy csak ritkán használt állatfajjal fémjelzi novelláit. A borítón brémai muzsikuskok módjára egymás hátán álló, a repülésre valóban alkalmatlan madarakat látunk, a strucctól kezdve az emuig. Ezek javarészt a földön futva, néha bukdácsolva szerzik meg azt, amire szükségük van. Szó szerint földhöz ragadtak, mert anatómiailag alkalmatlanok a repülésre, amiként Vöröskéry figurái sem a megszkott, egyértelműen azonosítható, „szárnyaló” hősök.

A Kárpát-medencei Tehetséggondozó Nonprofit Kft. kiadásában megjelent könyvben a rövidebb terjedelmű írásoktól haladunk a hosszabb novellák felé. Nagy Koppány Zsolt szerkesztését dicséri, hogy míg az elején a valóságtól elrugaszkodottabb, néhol morbid, de általános érvényű történetekkel ismerkedik meg az olvasó, addig körülbelül a kötet felétől előtérbe kerülnek azok az írások, amelyek mai világunkra, a körülöttünk lévő helyzetekre és aktuális társadalmi problémákra reflektálnak. Minden novellát egy-egy film-, könyv-, mese- vagy zeneszámidézet vezet fel, ízelítőt adva nemcsak a soron következő történet hangulatából és összefoglaló gondolatából, hanem az író személyiségéből is. Személyesség és intimitás lengi körül a kötetet úgy, hogy az ironikus és humoros hangvételnek köszönhetően egy pillanatig sem érezzük személyeskedőnek vagy erőltetettnek a megoldást.

Az első, *Isteni gondviselés* című írás „halálos” felütéssel kezd: a villamosbalesetben elhunyt elbeszélőt ismertetik meg a rutinos, rasztahajú gyakornok puttók a Jó holtak könyvében leírtakkal. Ám amikor az aláírás során kiderül, hogy a lista alapján rossz embert ragadott el a Halál, a főszereplő természetesen fellebbezne, hogy visszatérhessen az életbe. Csakhogy a pufók angyalka szerint ez már nem lehetséges, és különben is: „Csak írd a panaszodat a neved mellé – tájékoztatott, aztán vállamra ült, és halkán hozzátette: de elárulom, hogy sosem olvassuk el őket.” (12) Ez a mondat hibátlanul rímel József Attila szállóigévé vált, örök érvényű soraira: „Mért legyek én tisztességes? Kiterítenek úgyis! /Mért ne legyek tisztességes! Kiterítenek úgyis.”

Halállal kezd és halállal zár a kötet, amellyel keretes szerkezetet ad a műnek, mondván, akár humorral és gúnnyal, akár kétségbeesetten

és dühösen szemléljük a világot, akár nacionalisták, vagy a multikulturalizmusban hívők vagyunk, mindannyiunk sorsa egy és ugyanaz.

Amiképpen utal erre az utolsó írás, a *Csbai csípős* zárómondata is. A történet a közkedvelt hentes, Varga Ádám és a mellette bódét nyitó, olcsó árakkal dolgozó kínai árus konfliktusáról szól, amelyben az „egyszelű embelek” gondolkodásmódját követő ázsiai húzza a rövidebbet: „(...) az újonnan nyílt kínai kifőzde tulaját reggel holtan találták, groteszk pózban, végbélnyílásában egy rúd csabai kolbásszal.” (166)

A groteszk megjelenítés egyben erős és kifejező kép arra, hogy bármi történjen a világban, kicsi és nagy, kínai és magyar is végül közös nevezőre jutnak: elmúlnak.

A két, környezetünkre reflektáló írás nemcsak a kötet ívét húzza meg, hanem további gondolkodásra, elmélkedésre és rácsodálkozásra ösztönzi az olvasót, miután letette Vöröskéry könyvét.

Az írások erőssége a közérthető, mindennapi, sokszor a szlenget sem nélkülöző nyelvezet, amely bárki számára maradandó olvasási élményt nyújt. A szerző a mese műfaját is újragondolta. Például, a neves meseterapeuta, Boldizsár Ildikó egyik kötetéből származó jakut népmesét *Az esőkirály menyegzője* című írásában egészítette ki, másfajta hangulatot és végkifejletet kölcsönözve ezzel az eredeti történetnek. A *Mese* című novellában pedig a *Piroska és a farkas* spin-off jellegű történetével ismerkedhetünk meg, amelynek zsenialitása nemcsak a lehetséges változat felvetésében, hanem a Grimm-mesékben is rejlő horror és kegyetlenség felidézésében is rejlik.

„A kislány rohanni kezdett, majd dörömbölt az ajtón. Válasz nem érkezett. A kilincsre tette a kezét, benyitott, és halkán belépett a házba. A látványtól kiesett a kezéből a kosár, nyirkos tenyerét pedig szájára szorította, nehogy felsikoltson. Trófeák borították az egész szobát(...) Üveges gyerek szemek figyelték a kislány borszalmát.” (100)

A szerkesztés érdeme, hogy az egyértelműen ars poeticának szánt *A kocsmá* a kötet közepén helyezkedik el. Nyelvi humorával, képi megjelenítésében és témájával is összegzi Vöröskéry eddig kialakult stílusának, valamint a kötet lényegét. Hangulatfestő leírást kapunk egy mézeskalácsból készített kocsmáról, amelybe légvárat építő munkások, az *Időrabló*

Szörny, a *Késő Ember* és *Alíz* is belép. A kocsmá, amelyben éppen jegyzeteket ír egy gyakor-nok-csapos, és ahol refrénszerűen visszatér az öreg kocsmáros mondata: „Nem – gondolkodott el az öreg – Nem volt még rá példa.”(80)

Ha szemfüles az olvasó, akkor észreveheti azt is, hogy egy-egy szó vagy kifejezés erejéig – közvetett vagy közvetlen módon – *A kocsmá* utal az azt megelőző írásokra, valamint a soron következő alkotások néhány darabjára is.

Vöröskéry Dóra novelláiban több író hatása is visszaköszön. Karinthy Frigyes gunyoros humora (*A bankrablónő*, *Szuperhősök*), Örkény István lényegretörő, groteszk egypercesei (*Az élet maga*, *Az egykettő lovás*), Stephen King hátborzongató, thrilleres szituációi (*A bonbonház*, *Sellőpénz*) mind fellelhetők a novellákban. Ezek felismerése, alkalmazása vagy egyvelege azonban nem homályosítja el a szerző egyediségét, amelyet egyrészt a fiatalos, pikírt, néhol szemtelen humor, másrészt az empátia és a mély gondolatok is meghatároznak. Különösen igaz ez a *Félsz* című novella esetében, amelyben a koncert után másnap reggelig a lezárt vécében ragadt lány önkéntelenül tanúja lesz egy másik lány megerőszkolásának. Az írás komikusnak ható kezdése után hatásosan vált a novella hangnemet. Az olvasó kezdeti, a narrátoron való nevetési szándéka észrevétlenül fordul át a fogságban esett elbeszélő és a másik lány iránti empátiává. Hangosan nevetünk, hogy aztán elborzadjunk és elhalkuljunk. Mindezt úgy éri el Vöröskéry, hogy a nem mindennapi alapszituációt természetesnek kezeli, elfogadtatja az elbeszélővel. Ily módon az olvasó is természetesnek veszi annyira, hogy kinyissa a szemét valami sokkal fontosabbra és életszerűbbre.

A szerzőt különösen az állatok és emberek közötti kapcsolat kérdése, az élőlények feletti emberi hatalom korlátai foglalkoztatják. A *Macimorfózis*, a *Flóra és Fauna* és a *Vadak* című írások különböző szempontból járják körül ezt a témát. Szó esik esetleges kiegyezésről, a legrosszabb emberi tulajdonságokat elleső állatok társadalmáról és fordított megszemélyesítésről, tudniillik az embert ruhazza fel a szerző – szó szerint – egy medve tulajdonságaival. Különböző stílusjegyeket, hangulatokat és műfaji sajátosságokat vegyít a szerző egyazon történetbe, a megfelelő arányok és

jó humorérzék miatt azonban ezek épphogy nem kiütik, hanem erősítik egymást, élvezetesebbé téve ezáltal is a novellákat.

A *Röpképtelen madarak* című kötet olyan, mint a jól elkészített sós rúd vagy a csokis bonbon: ha elkezdjük enni, alig bírjuk abbahagyni. Lendületével, könnyedségével és megfelelő mértékű komolyságával a fiatal Vöröskéry

Dóra írásai olvastatják magukat anélkül, hogy megfeküdnék az olvasó gyomrára.

A groteszkhez, a nevetségeshez, és az ironikus látásmódhoz pedig mindig és mindenkor van hangulata az embernek.

Vöröskéry Dóra: *Röpképtelen madarak*, Előretolt Helyőrség Íróakadémia, 2019.

HORVÁTH LÁSZLÓ: A zalaegerszegi hadikórházban a II. Világháborúban elhunyt hősök emlékére - 2002